

Inhoud:

- De windmolens van Abcoude Baambrugge e.o.: van 27 stuks naar 3
- De Kerschapen
- Wegwijzers naar het verleden. Arriaantje Loenen
- Henry de Bosset, een vergeten Ambachtsheer hervonden

De Angstelkroniek is een uitgave van de Historische Kring Abcoude - Baambrugge en verschijnt drie maal per jaar.

Contributie:

Familieid lidmaatschap: € 15,- per-jaar
 Persoonlijk lidmaatschap: € 10,- per-jaar
 Buitenleden lidmaatschap: € 15,- per-jaar
 Losse nummers: € 4,-
 ISSN: 1569-6146

Redactie:

H. Hoogenhout
 Kleiweg 36
 1396 HX Baambrugge
harhoog@hetnet.nl
 tel. 0294 - 29 19 75

Rein Rossing
 Zand en Jaagpad 13
 1391 JA Bambrugge
 tel. 0294 - 29 02 44
ekkerossing@cs.com

Redaktiesecretariaat en eindredactie

W.W. Timmer
 Achter de Kerken 40
 1391 LP Abcoude
 tel. 0294 - 28 4446
Wtimmer1@cs.com

D.L.H. Slebos
 Dongelmanstraat 8
 1391 EW Abcoude
 tel. 0294 - 28 49 93

Opmaak:
 Hans Jansens, Amsterdam
hombre@xs4all.nl

Van de redactie

Het vorige nummer van de Angstelkroniek heeft veel positieve reacties opgeleverd. Baambrugge stond dankzij de IJclub en Harmen Hoogenhout, flink in het zonnetje. Ook de najaarslezing was gewijd aan een Baambrugs onderwerp. Voor een overvolle zaal in De Vijf Bogen hield Arno Goubitz van de molen 't Hoog en Groenland een boeiend verhaal over "zijn" molen. Reden voor de redactie om Karel de Snoo te verzoeken zijn uiteenzetting over het verleden van de molens in onze gemeente weer eens op een rij te zetten. Hij schreef hierover al een verhaal in Bruggepraat 1983. Voortschrijdend inzicht en de geringe oplage van Bruggepraat indertijd, rechtvaardigen deze revisie.

Enige tijd geleden waren wij aanwezig bij de presentatie van het boek "Luchtwachtpost in het dorp Loenen" Een uitgave van de Historische Kring Gemeente Loenen en geschreven door Kees de Kruijter en Willem Mooij. Men had daar een dossier van een particulier in handen gekregen dat over dit onderwerp ging. Ik vroeg mij af: werden onze dorpen ook geconfronteerd met dit fenomeen? Eigenlijk een recent verschijnsel als je weet dat deze vliegtuigobservaties vóór de Tweede Wereldoorlog in veel plaatsen in Nederland plaats vonden. Hoe was dat in Abcoude? Tot nog toe is daarover niets bekend.

Binnenkort gaat er veel veranderen voor archiefvorschers die zich met het verleden van Abcoude en Baambrugge bezig houden. Begin februari wordt er een spiksplinter nieuw Regionaal Archief in Breukelen geopend. Daar zullen alle archieven van de gemeen-

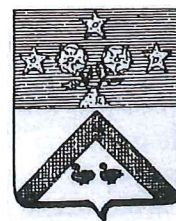
Molens van Abcoude

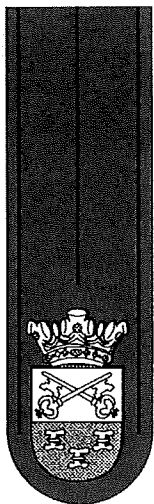
De Kerschapen

Henry de Bosset

In dit nummer:

ten Abcoude, De Bilt, Breukelen, Loenen, Maarssen en de Ronde Venen een plek krijgen. Begin december is het regionaal archief in Mijdrecht gesloten vanwege de verhuizing naar de nieuwe locatie. Vanaf begin 2009 zullen ook alle archivalia die betrekking hebben op genoemde gemeenten vanuit het Utrechts Archief naar Breukelen worden overgebracht. Zie www.rhcvechtenvenen.nl en hetutrechtsarchief.nl voor verdere details.

Tenslotte zijn wij verheugd te kunnen melden dat wij ons redactieteam hebben kunnen uitbreiden met ons bestuurslid Dhr Rein Rossing uit Baambrugge. O, ja. Onze redacteur Harmen Hoogenhout gekozen in het Algemeen Bestuur van het Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht. Proficiat!

De windmolens van Abcoude Baambrugge e.o.: van 27 stuks naar 3

Molens: de redding en het probleem van de polder

De Hollandse windmolen, dé icoon van Nederland, bestaat nog. Het huidig aantal windmolens is echter nog maar een fractie van het aantal dat er eens was.

Aantal windmolens in Nederland:

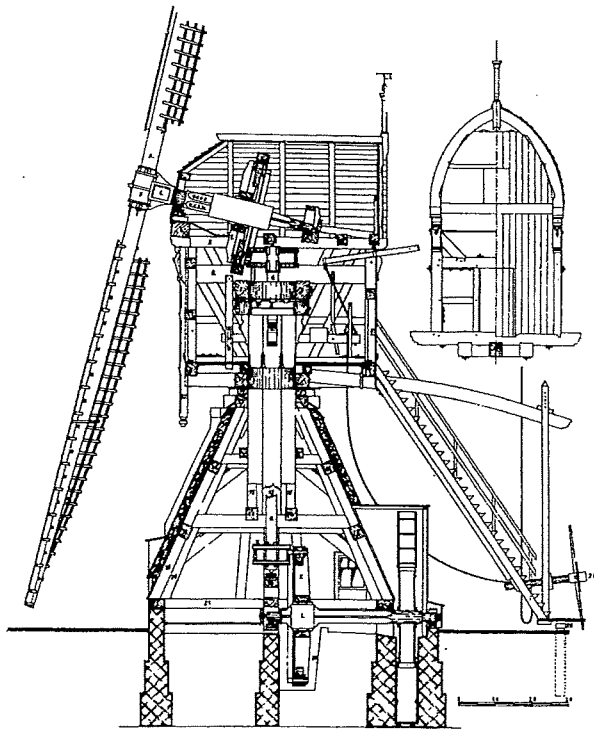
1850	ongeveer	10.000
1900	ongeveer	4.000
2008	precies	1.048

Er is dus nog maar één van de tien oorspronkelijke windmolens in Nederland overgebleven. We kunnen het ons nauwelijks voorstellen: ons land was in de 19e eeuw bezaaid met molens. In de provincie Utrecht ging het met het aantal molens niet beter. Er waren daar in 1815 nog 203, nog 60 in 1920 en in 2008 nog 33 molens. Uiteraard vormden Abcoude en Baambrugge geen uitzondering. Van de 27 molens die er oorspronkelijk stonden zijn er nog maar enkele over: drie complete molens en vier restanten. De andere 20 molens werden in de 19^e en 20^e eeuw gesloopt. Dat gold ook voor de poldermolens die tot taak hadden het overtollige water uit de polders te malen. Daar was de komst van stoomgemalen meestal een zegen. De windmolens konden, vooral in de winter, de polders maar met moeite voldoende droog houden. Van de gesloopte molens is vrijwel niets meer te zien, soms nog wel hun 'voetafdruk' in het landschap. Op één uitzondering na, de korenmolen in

Abcoude aan de Molenweg, waren alle molens hier bestemd voor het polderbeheer. De korenmolens in ons land zijn ouder dan de poldermolens. De oudste berichten daarover stammen al uit de 13e eeuw. Ze waren nodig voor het productieproces: graan malen, houtzagen, papier maken, olie persen, enz.

Pas aan het eind van de 14^e, begin 15^e eeuw verschijnen de eerste poldermolens. Ze waren maar net op tijd. Door de inklinking van het land als gevolg van het ontginnen van het (veen-)gebied, kon het water niet meer op een natuurlijke wijze door de riviertjes afgevoerd worden. De waterstand in de rivieren kwam in de 15^e eeuw allengs hoger dan het peil in de poldersloten. Er moesten dijken om het lager gelegen land heen worden gelegd; zo ontstonden de polders. Natuurlijke afwatering was nu niet meer mogelijk. De poldermolens waren wel in staat om het water uit de poldersloten omhoog te voeren over de dijken. Die technische innovatie maakte het mogelijk om later ook grote natuurlijke meren en door turfwinning ontstane plassen, droog te leggen. Er zat wel een keerzijde aan het succes van de poldermolen. Hoe meer water ze wegpompten, hoe meer het land inklonk!

Wij vinden het nu normaal dat de polders rond Abcoude veel lager liggen dan het waterpeil in Angstel, Gein of Holendrecht. Het is moeilijk voor te stellen dat bij de start van de ontginning het land hoger lag dan het waterpeil in de rivier

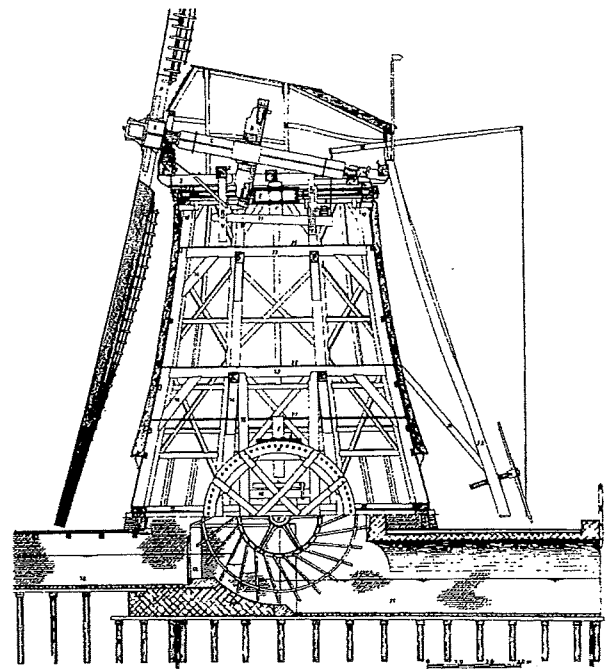
afb 1. Wipwatermolen: verticale doorsnede. (Kockengen gebouwd in 1841).

en dat het water 'vanzelf' uit de ontginningsloten naar de rivier stroomde. De laaggelegen polders zijn volledig 'man-made'.

Een schepradmolen kan het water zo'n 1.25 à 1.75m omhoog brengen. Als een polder lager lag, moesten meerdere molens achter elkaar gebouwd worden om zo, in stapjes, het water voldoende omhoog te krijgen. Die situatie deed zich ook in Ouder Amstel voor, namelijk bij de Holendrechtter en Bullewijker polder (molens 25 en 26)

De oudste molens in ons gebied waren wipwatermolens (afb 1) Van dit type is in Abcoude helaas geen compleet voorbeeld meer te zien. Slechts het onderstuk (de molenstomp) van de 'Winkelse molen' (molen nr 14) bleef hier bewaard. Overigens is bij dit restant goed te zien dat het scheprad buiten de eigenlijke molen zat. De molentechniek ontwikkelde in de loop der tijden steeds andere typen die voor specifieke doeleinden en locaties werden ontworpen.

Na 1530 verschijnt de achtkante binnenkruier. De kap van de molen werd aan de binnenkant gedraaid en gekruid. (De molenaar zegt 'gekrooien'. Hij verbuigt het werkwoord kruien als sterk werkwoord. Kruien is het recht op de wind zetten van het wiekenkruis.

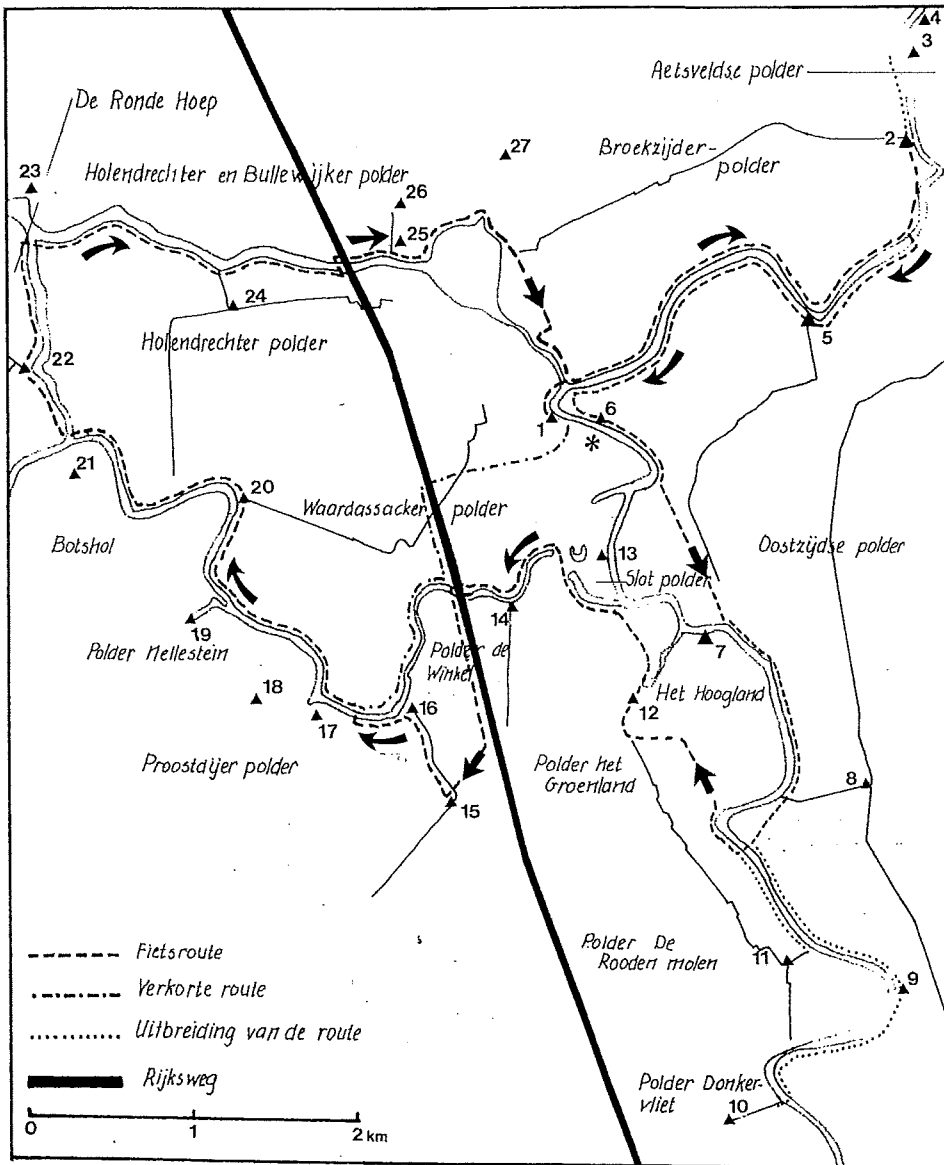
afb. 2. Achtkante buitenkruier. verticale doorsnede (Loenen, gebouwd in de 17e eeuw).

Op de onderbouw, waar het scheprad ingebouwd was, werd de met riet bedekte houten molen gezet. In West-Nederland bouwde men houten molens, omdat de slappe bodem het gewicht van een zware stenen molen niet kon dragen. In Noord-Holland is de binnenkruier het meest voorkomende molentype gebleven. In Zuid-Holland en Utrecht werden na 1573 buitenkruiers gebouwd. Abcoude ligt in het overgangsgedebied van binnen- en buitenkruiers.

Het kruitwerk van een buitenkruier (afb. 2) geeft tegenwicht aan de zware wieken. Omdat de kap het volle gewicht van de wieken niet hoeft te torsen, kan de molen veel slanker gebouwd worden. Binnen- en buitenkruiers zijn aan hun vorm al van heel ver van elkaar te onderscheiden. Veel molens werden wel in de loop van de tijd aan nieuwe ontwikkelingen aangepast. Zo werd de Broekzijdse molen (nr. 2) aan het Gein als binnenkruier gebouwd, maar later tot buitenkruier verbouwd.

En nu, langs de molens ...op de fiets!

Op de bijgaande kaart (volgende blz.) staan, voor zover ik op oude kaarten kon vinden, alle molens aangegeven die er ooit in Abcoude en Baambrugge e.o. waren. Het zijn er 27. Met een streepjeslijn is een (fiets-)route uitgezet langs deze molens, beter gezegd: langs plaatsen waar

Op de kaart van Blaeu uit 1625 komt de molen niet voor, wel op die van 1643. Op de kaart van 1700 ontbreekt hij alweer. De molen werd dus al kort na de bouw gesloopt.

Ga de Heinkuitenbrug over en rijd de Kerkstraat in. Fiets langs de 'smalle' kant van het Gein. Na het passeren van het nieuwe aquaduct rijdt u naar de Broekzijdse molen ②. Het is één van de fraaiste Hollandse molens. Het is een buitenkruier. Aan de wat plumpe vorm is te zien dat hij eens een binnenkruier was. In 1641 wordt hij voor het eerst genoemd en maalde tot 1980 nog water, al was het niet meer zoveel als vroeger vanwege een sterk verlaagd polderpeil ter plekke.

Het was een BMO-molen (= Bescherming Waterstaatswerken in Oorlogstijd): de molen kon in tijd van nood de bema-

ling overnemen als de elektriciteit uitviel. Hij bemaalde de 317 ha van de Broekzijdse polder, het gebied dat ruwweg begrensd wordt door het Gein en de Hollandse Kade. Een hulpemaal staat er naast. De molen heeft ijzeren roeden (wieken) met een vlucht van ruim 26 meter. De molen is eigendom van de stichting 'De Utrechtse Molens'. Even verderop aan de overkant van het Gein, lagen vroeger twee wipmolens. Er is echter niets meer van te zien in het landschap. De eerste, ook met de naam 'Romolen' ③, lag tussen de boerderijen 'Hoogerlust' en 'Landlust', iets achter de

② Broekzijdse molen Gein Noord Abcoude.

eens een molen stond. Als de molen is verdwenen, zijn er dikwijls toch aanwijzingen te vinden dat er eens een molen stond. Er is dan nog een wat extra brede molensloot (voorvliet of molenvliet) of een verhoging in het land (molenbelt) te zien.

Start in het centrum van Abcoude bij de Hulksbrug (Raadhuisplein). Fiets langs de Angstel over de Voordijk in de richting van de Heinkuitenbrug. Let op de gevelsteen op het huis op Voordijk 3. Naast dat huis ligt ook een vijver, in wandeling de 'schoolvijver' genoemd. Die vijver is de molenkom van de Roomolen (nr. 1). Deze molen, een binnenkruier, maalde het water uit de Waardassacker-polder, achter het huidige Torenzicht gelegen, in de Angstel.

plek van het huidige gemaal. Op verschillende kaarten o.a. uit 1820 en 1854 komt deze voor. De

molen is rond 1874 gesloopt. De naam Romolen komt bij molens vaak voor. De naam komt van de meestal rood gekleurde kap van de wipmolens.

Het wipmolentje van de 'Borrelandschepolder' ④ lag ongeveer 400 meter ten noorden van de Romolen. Dit molentje staat nog aangegeven op de kaart in 1820 maar ontbreekt op de kaart uit 1854. In 1731 besloten de Ingelanden van de Romolenpolder en de Borrelandsche polder dat de Romolen de beide poldertjes (nu: Aetsveldse polder) zou bemalen.

Op het schilderij van W. Roelofs: 'Molens aan het Gein' komen beide molens voor. Daarop is goed te zien dat het Gein in die tijd vrijwel geheel boomloos was vanwege het windrecht. Dit windrecht houdt in dat de bebouwing en begroeiing met een straal van 400 à 500 meter rond een molen aan sterke beperkingen onderhevig is. Dit windrecht gold in 1920 nog steeds en werd in 1956 door de provincie nog eens bevestigd.

U rijdt nu terug en gaat over de Wilhelminabrug naar de andere kant van het Gein. U volgt de weg naar Abcoude. U komt dan al gauw bij de Oostzijdsemolen ⑤. Dit is weer een achtkante buitenkruier. De molen bemaalde, samen met de Dorrewaardse molen (nr. 8), de Oost-

⑤ GeinZ 14 Oostzijdse molen Gein Zuid Abcoude.

zijdse polder, een gebied van 850 ha. Hij werd gebouwd in 1874 op een plaats waar al sinds 1486 een wipmolen had gestaan, de Oostermolen.

Piet Mondriaan heeft in de periode 1905 tot 1908 de molen diverse keren geschilderd. De molen werd in 1952 eigendom van de heer Souget uit Parijs die de molen de naam van zijn vrouw gaf: 'Delphine'. Ook de Oostzijdse molen is nu eigendom van de stichting 'De Utrechtse Molens'. De molen is kort geleden grondig gerestaureerd.

U rijdt verder naar Abcoude en gaat aan het einde de Hoogstraat in en volgt voor de Hulksbrug de Molenweg. Hier stond, ongeveer

⑥ Verdwenen korenmolens aan de Molenweg te Abcoude.

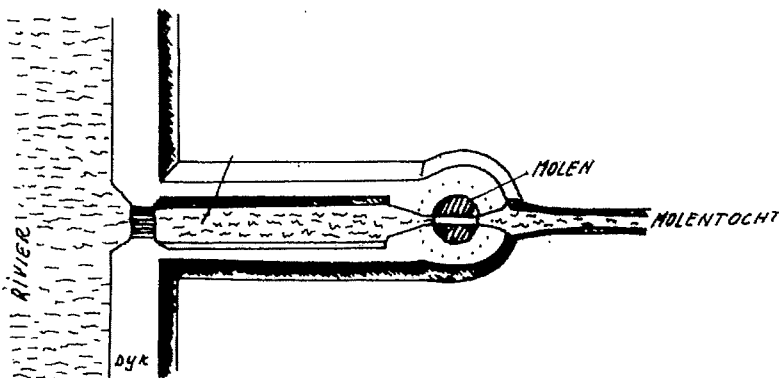
waar nu het huis met de naam 'Molenkot' staat, de 'Molen van De Koning' ⑥ de Abcouder korenmolens. De molen werd gebouwd in 1753. Het was een achtkante buitenkruier. De molen was eigendom van molenaar Dirk de Koning. In 1920 werd hij gesloopt. Aan de overkant van de

Angstel, waar nu de huizen staan van Angsteloord, heeft volgens de kaart van Droogenham uit 1700 een 'watermolentje' gestaan. Op geen enkele andere kaart is daar verder iets over te vinden. Op de routekaart is dit molentje met een sterretje * aangegeven.

⑦ Molen t'Hoog-en Groenland aan de Rijksstraatweg te Baambrugge.

Vervolg de weg richting naar Baambrugge. Daar waar de Cou-

De voorvliet van de Dorrewaardse molen tegenover de Punt, Baambrugge

⑧ Het voormalige gemaal dat de Dorrewaardse molen verving, tegenover de Punt in Baambrugge.

pure weer aan de Angstel raakt gaat u rechts over het paadje naar de molen 't Hoog-en-Groenland' 7. Deze molen werd ook wel 'Het Hoogland' of de 'Veenmolen' genoemd. Het is alweer een acht-kante buitenkruier. Het is niet precies bekend van wanneer hij dateert, maar waarschijnlijk stamt hij uit circa 1680. Men zegt wel dat er toen al een molen stond. Die zou de orkaan, die ook een groot deel van Domkerk in Utrecht verwoestte, niet hebben overleefd. Inwendig is de molen geheel gesloopt en deze wordt nu als woning gebruikt. Tot 1925 bemaalde hij de polder Het Hoog- en Groenland. De molen is ook in het bezit van de stichting 'De Utrechtse Molens'.

10 De verdwenen Donkervlietse molen te Baambrugge.

11 De verdwenen De Roode Molen aan de Binnenweg te Baambrugge

U loopt terug en rijdt verder naar Baambrugge.

Bij 'De Punt' staat aan de overkant van de weg, een gemaal. Het doet nu geen dienst meer. Het water daar heet Achtervliet. Aan het einde daarvan, vlak bij de spoorlijn, stond de Dorrewaardse molen, een molen die onder maar liefst drie namen op de verschillende kaarten staat: 'Over-Baambrugse-', 'Oostzijdsemolen' en 'De Dorrewaard' 8. Er stond al heel vroeg een molen. Deze werd in 1840 vervangen. In 1909 werd het gemaal gebouwd dicht bij de rivier. De laatste molenaar was W. van der Wijngaard. In 1913 werd de molen gedemonteerd en weer opgebouwd in Wenum (bij Apeldoorn) om als korenmolen te dienen. Daar staat hij nu nog.

Het water werd uit de molentocht (achtervliet) via de molen in de voorvliet opgevoerd en dan, onder een bruggetje door, in de Angstel geloosd. De voorvliet had dus dezelfde waterstand als de Angstel met als gevolg ook hoge kaden. Die kaden zijn wel verlaagd, maar

met een beetje goede wil nog te zien. De voorvliet valt nog steeds op als een zeer brede sloot. De oude situatie wordt schetsmatig weergegeven in figuur 4.

Tussen Baambrugge en Donkervliet hebben nog drie molens gestaan. In de grote bocht van de Angstel, ongeveer bij 'Unicum' stond de 'Zuid-Overbaambrugse' molen 9. Hier moet al heel vroeg een molen gestaan hebben, want in 1486 vregen de ingelanden van dat gebied al toestemming om daar een molen mogen te bouwen. In 1863 was deze molen al verdwenen. Er is niets meer van te zien.

Als u de bocht door bent, gaat u rechts over de Donkervlietse brug. Iets links daarvan heeft een molen gestaan: 'Donkervliet' 10. Deze wipmolen komt al voor op de kaart in 1687.

De molen had een karakteristieke Utrechtse, uivormige kap. In 1924 werd deze molen onttakeld en in 1955 werd ook de ondertoren afgebroken. De lange voorvliet naar de Angstel is er nog. De kaden zijn onlangs, na de kadedoorbraak bij Wilnis, weer op hoogte gebracht. Er is nog steeds een voornemen om op de nog bestaande fundering een identieke molen te plaatsen, namelijk de molen die bij Breukelen nu zo in de verdrukking staat tussen de A2 en de spoorlijn.

Terugfietsend naar Abcoude krijgt u na de grote bocht, aan de overkant van het water (de Binnenweg), de plek waar de 'Rodemolen' (nr. 11) heeft gestaan. Er is helaas van deze kant af niets meer van te zien. Ook deze molen was er al in 1687. In 1927 werd hij buiten gebruik gesteld. Ondanks vele berichten in die jaren dat de molen als monument bewaard zou blijven, werd hij in 1930 gesloopt.

13 De verdwenen Slotspolder molen aan de Winkeldijk te Abcoude

14 De Winkelse -of 80 morgen molen aan de Winkeldijk. Hiervan rest alleen nog de molenstomp

U rijdt weer terug naar Baambrugge en gaat de brug over, rechtsaf de 'Horn' in. Na de Schimmelpenninck boerderij passeert u weer een plek van een vroegere molen. Op de plaats waar nu een duiker onder de weg doorgaat, stond de 'Duykermolen' 12. De molen had ook wel de naam 'Het Groenland', genoemd naar de polder die hij bemaalde. Hij staat op de kaart uit 1700. De molen is vòòr 1850 gesloopt.

16 De molen Eilinzon aan de Winkeldijk. Afgebrand 1981

Als u de woonarken voorbij bent, komt u op een driesprong. Kijkt u naar rechts, dan ziet u de fundamenten van het Slot Abcoude. De slotgracht is na al die jaren nog goed te zien. Achter die gracht, helemaal tegen de Angstel aan, heeft de 'Slotpoldermolen' 13 gestaan. Het was een kleine wipmolen. De molen bemaalde de Slotpolder die ontstaan was na het rechtekken van de Angstel. De molen was er ver vòòr 1700 en is in 1925 gesloopt.

Op de driesprong rijdt u de Winkeldijk op. Een stukje voor de A2 staat, aan de overkant van het water, het schamele restant van de 'Winkelsemolen' 14. De datum van bouw is niet bekend. Het was een molen met een overdekt scheprad. Dat werd aangebracht nadat er elders een molenaar in het scheprad was gevallen. De molen bemaalde de polder 'De Winkel of Tachtig Morgen'. Een elektrisch gemaal heeft de taak overgenomen. De molen werd in 1932 – gedeeltelijk – gesloopt en de ondertoren gaat nu als woning verder. De molen werd in 1908 door Piet Mondriaan geschilderd. Het schilderij heet 'Molen bij zonlicht'. Het hangt in het Haags Gemeentemuseum.

De routebeschrijving gaat er van uit dat het tunneltje van de Winkel onder de A2 weer in gebruik is. Als dat niet zo is, moet u

17 De verdwenen molenstomp van de Proostdijer molen aan de Winkeldijk bij jachthaven Bon.

20 De molenstomp van de voormalige Aessackermolen of de molen de Waard aan de Winkeldijk.

omrijden via het viaduct om op de Winkeldijk te komen.

Ga door het tunneltje onder de A2 en rijd dan parallel aan de A2 in de richting Vinkeveen tot aan de Vinkenkade. Aan het eind van de Vinkenkade in de gemeente De Ronde Venen staat het restant van de 'Plasmolen' 15. De molen is gebouwd rond 1634 en bemaalde de Vinkeveense polder. Het was oorspronkelijk een binnenkruier, maar werd verbouwd tot buitenkruier. De molen in 1926 ontakeld, ook hier rest slechts de

ondertoren die nu woonhuis is.

Tegenover de Plasmolen kunt u, nog steeds in de Ronde Venen, een smal fietspaadje in dat u terugbrengt bij de Winkel. Aan het einde van het pad ligt aan de rechterkant de 'ruïne' van een molen: 'Eilinzon' 16. Deze binnenkruier werd

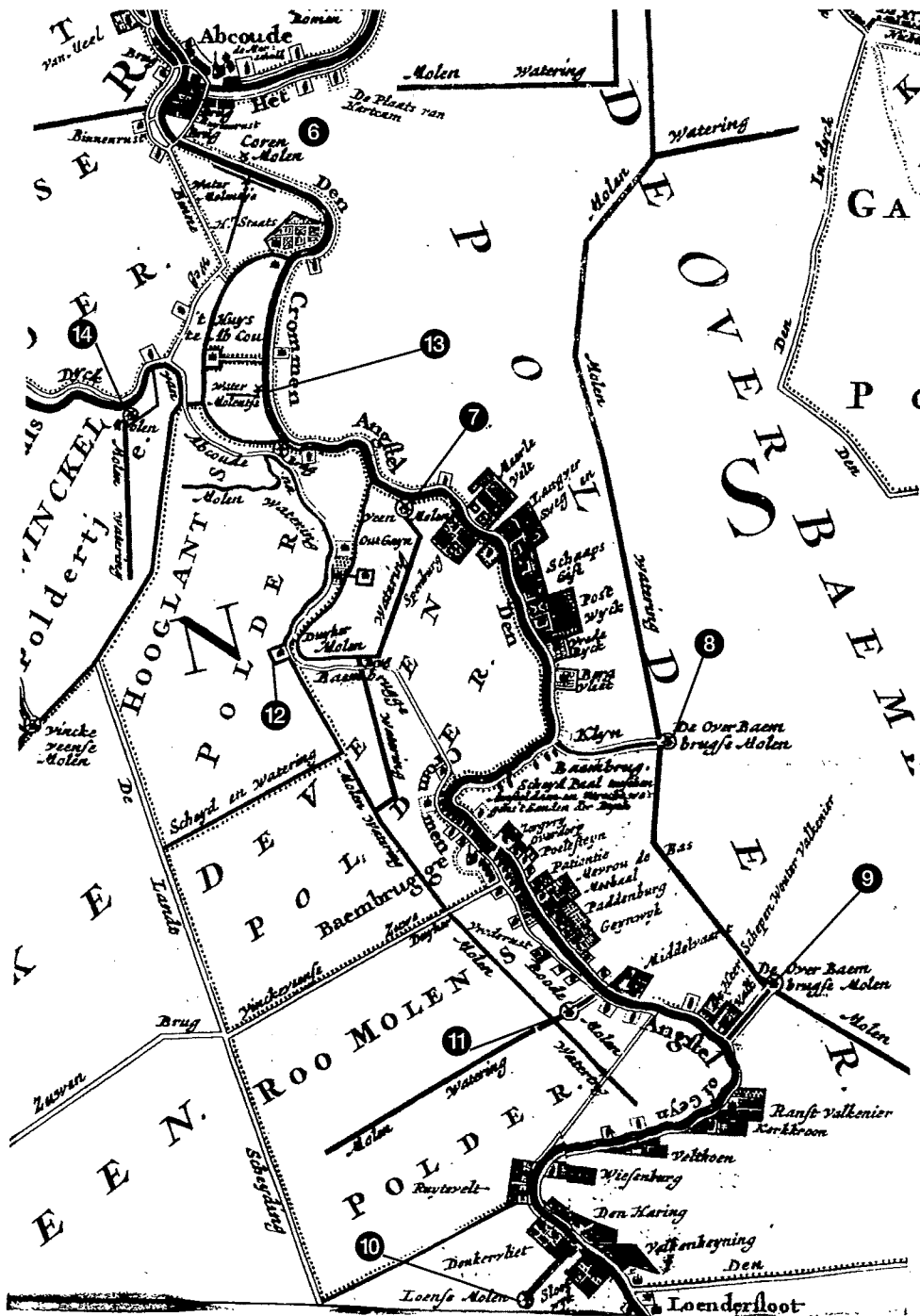
in 1875 in Zijpepolder (Noord-Holland) gebouwd. In 1968 werd hij daar afgebroken en in 1971 aan de Winkeldijk weer opgebouwd. Het echte moleninterieur ontbrak; de molen was in gebruik als restaurant 'De Groene Pauw. Helaas is de molen door brand op 28 juni 1981 verloren gegaan.

U volgt het pad tot jachthaven Bon. Daar, zo'n 50 meter voor

de schutsluis stond, de 'Proostdijermolen' of de 'Molen van Bon' 17. Deze molen behoorde bij het waterschap 'De Ronde Venen'. Dit gebied werd bemalen door zes molens, twee wipmolens en vier achtkanten. De Proostdijermolen werd in 1840 gebouwd en tegelijk met de ander

vijf molens in 1926 gesloopt. Het restant is rond 1958 verbrand. Sinds Jan Bon (geboren in 1783) zijn hele generaties 'Bonnen' hier molenaar geweest.

Als u verder naar de sluis rijdt en naar het westen kijkt, ziet u de plek waar 250 m verder in het land nog een

Kaart van Drogenham ca 1700 waarop een aantal van de beschreven molens staan getekend.

molen stond. Er is nu niets meer te herkennen. Deze, helaas naamloze, watermolen 18 staat zowel op kaart uit 1887 als die van 1920. Verdere gegevens ontbreken.

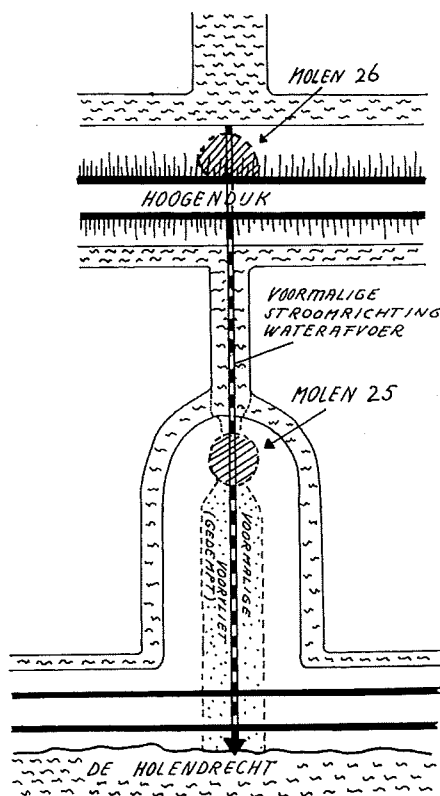
Nu gaat u terug, over de brug t.o. Jachthaven Winkeloord en dan links af. Als u iets voorbij boerderij Nellesteyn bent, komt u op de plek, waar aan de overkant ook een naamloze watermolen 19 stond. Alleen de huidige brede sloot herinnert er nog aan. Deze molen bemaalde de

polder Nellesteyn. Helaas is van deze molen verder niets bekend.

Al verder fietsend komt u in de grote bocht van de Winkel aan de rechterkant bij de plek waar eens de 'Aessackmolen' stond en nu nog slechts een verbouwd deel van de ondertoren. Deze molen komt al voor op de kaart uit 1643. De molen is in 1671 vervangen door de Waardassackermolen. Door bliksemslag op 5 oktober 1865 verbrandde de molen. De schade bedroeg f 12.857. De molen werd weer herbouwd en men hernoemde de molen tot 'Molen De Waard' 20. Hij bemaalde de Waardassacker polder. Molenaars waren Teunis Griffioen en later Chris Portengen. De molen werd in 1922 gedeeltelijk gesloopt. Op de gemetselde onderbouw werd een gemaal gesticht, later verbouwd tot woonhuis.

Even verderop komt U bij de Botholsebrug. Ga die over, naar links kijk een tiental meters verder rechts de polder in. Aan het einde van de nog zichtbare 100 meter lange brede sloot - de voorvliet - lag de 'Waverveense molen' 21. De molenbelt is ook nu nog te zien. Hij bemaalde de polder Botshol. Op de kaart uit 1687 komt hij al voor en in 1850 staat hij aangegeven met de naam 'De Boksaal'. De molen is al vòòr 1903 gesloopt.

Terug nu naar en over de Botholsebrug. Ga de Stokkeraasbrug over de Waver over en rijd in de richting van Ouderkerk. Al gauw komt u bij de bocht in de weg (links) op de plaats in Ouder Amstel waar de 'Ronde Hoepel molen' **22** stond. Hij bemaalde de polder 'De Ronde Hoep'. Deze polder werd tussen 1100 en 1300 ontgonnen door vanaf de omringende veenstromen sloten te graven naar het midden van de polder. Zo resulteerde een uniek spinnewebvormig patroon van kavels dat nog steeds goed te zien is. Het is een zeer bijzonder cultuurlandschap. De molen dateerde uit circa 1637 en werd in 1913 vervangen door een dieselmemaal, inmiddels weer vervangen door een elektrisch gemaal. Dit staat nu op de plaats van de molen.

Situatieschets van de molengang bij G. Griffioen aan de Abcoudermeer.

U bereikt nu al snel herberg 'De Voetangel'.

Aan de overzijde van het water (Bullewijk', in de gemeente Ouder Amstel), iets naar links, ziet u de oude molenboezem en het (oorspronkelijk stoom-)gemaal dat in 1880 in de plaats is gekomen van de 'Bullewijkermolen' **23**. De molen werd in 1898 gesloopt.

Bijzonder is nog dat op 24 december 1869 de dijk is doorgebroken en dat daarna de polder opnieuw droog gemalen moest worden.

U gaat nu terug naar Abcoude. Tussen de boerderijen 'Kievitsheuvel' en 'De Hoop' lag aan de rechterkant de 'De Kievit' of 'Aesdomsemolen' **24**. Ook hier is met enige goede wil nog de bredere sloot, restant van de molenvliet, te zien. Deze molen werd gebouwd in 1615 als vervanger van drie kleine molens die niet meer in staat waren om het water weg te werken. Het was een forse binnenkruier. Voor de Waardassacker polder werd in 1916 een stoomgemaal gebouwd. De molen werd buiten gebruik gesteld in 1923 en is in 1925 afgebrand. De laatste molenaar was Cornelis Bakker.

Met het pontje over de Holendrecht gaat u nu naar de overkant. U fietst dan onder het via-

duct door en volgt de rivier. (Helaas zal dat nog tot 2010 niet mogelijk zijn door de werkzaamheden aan de A2 en moet u vanaf de Abcouderstraatweg de plek benaderen.)

Ongeveer zo'n 150 meter voor de boerderij van Griffioen (in de gemeente Amsterdam) loopt een pad links de golfbaan op. Dat pad loopt naar een molenbelt. Hier stond 'Holendrechtmolen' **25**. De molen staat al op de kaart uit 1687. Samen met molen nr.23 bemaalde hij de Bullewijker en Holendrecht polder. Deze polders werden in het begin van de 18^e eeuw samengevoegd. Tussen 1802 en 1866 werden de polders verveend. Een strook land langs de dijk van de Holendrecht werd niet verveend. Het was te dicht bij

de rivier en dus te gevaarlijk voor dijkdoorbraken. Ook zat er teveel klei in de turf. Er werd een nieuwe dijk gebouwd een beetje verder de polder in, de Hogedijk. Nu ontstond wel het probleem dat het water uit de verveende - en dus veel dieper gelegen polder achter de Hogedijk - niet meer via de Holendrecht molen kon worden uitgemalen. Daarom werd hier via een tweetraps systeem - een molengang - het water eerst uit de polder met behulp van een extra vijzelmolen bij de 'Hogedijkmolen' **26** die in 1866 werd gebouwd, naar de Holendrecht molen opgevoerd en daarna pas door die molen in de rivier. Zie fig. 5. Deze twee molens verdwenen in 1898 en 1900. Na de sloop van de molens werd de voorvliet gedempt o.a. met grond van de kaden en met huisvuil. Door inklinking ligt dat gedeelte nu wat lager. Bij de aanleg van de golfbaan heeft men de oude molenbelt weer in ere hersteld.

Van molen nr. 27 is eigenlijk niets bekend. Hij wordt naamloos aangegeven op kaarten in de 18^e eeuw. Hij stond ongeveer waar nu aan de Abcouderstraatweg de voormalige het huis Zon Alom staat.

Karel de Snoo

De Kerschapen

Het creatief genereren van inkomstenbronnen is van alle tijden. Een mooi voorbeeld treffen wij aan bij de 19^e eeuwse Abcouse pastoor Timotheus Henricus Kortenhorst.

Het nieuwe RK kerkgebouw was in 1888 in gebruik genomen. De belangstelling van de parochianen was groot. Uit de berichten in het jaarnaal van Pastoor Bootz blijkt, dat het in de kerk toch nog een wat kale bedoening was. Kortenhorst deelde de gemeente mede dat men voor het Bouwfonds de *finantiele* hulp van de parochianen niet meer nodig had voor de aflossing en betaling der renten. Het Kerkbestuur was evenwel financieel niet bij machte voor passende altaren en verdere versieringen te zorgen.

De pastoor herinnerde zich het bestaan van een sieradenfonds waarin een waarde van ca

fl 6.000,- aan obligaties zat. Dit sieradenfonds was opgezet om de aankleding van het nieuwe gebouw ter hand te kunnen nemen. Die beschikbare middelen waren kennelijk niet voldoende om zijn plannen te verwezenlijken.

Op Palmzondag 1890 installeerde hij het door hem bedachte relatrices. De dames Pauline Hesp, Heintje Pompe, Ké Post, Antje Snel, Cornelia Koekenbier Jansdr, Adriana van Schaick Hermansdr, Eva van Scherpenzeel en Mie Hesp kregen ieder een achste deel van de Parochie toegewezen om de katholieken aldaar wekelijks of maandelijks te bezoeken. Tijdens dat bezoek moesten zij de mensen bewegen een bijdrage

Een tekening die begin 20e eeuw is gemaakt door een onbekende. De ruimte tussen de schuur met pannendak, van Albers, en de Witte boerderij was de verzamelplaats van de "hervormde" schapen.

Links naast het Amsterdamse Koffiehuys eveneens aan de Amsterdamsestraatweg werden de "RK" schapen openbaar verkocht. Toestand 1988

mee te geven voor het sieradenfonds.

De mannelijke parochianen bleven niet achter in hun fondsenwerving.

Piet Koekenbier, de veehouder die woonde in de boerderij aan de Baan, nu Stationsstraat alwaar het gebouw van de Rabobank staat, had ook een leuk plan bedacht dat de Kerk het nodige zou opbrengen zonder de parochianen veel lastig te vallen.

Hij had niet alleen iets bedacht maar ook bij zijn mede veehouders geïnformeerd naar de haalbaarheid van zijn plan. Het RK Kerkbestuur zou een aantal schapen moeten kopen en die gratis te laten weiden bij de boeren om ze het jaar daarop weer te verkopen. De Pastoor was in eerste instantie bang dat dit ten koste zou gaan van de *kollekte der relatriciën*. Hij informeerde links en rechts naar de haalbaarheid van Koekenbiers' plannen en gaf

het groene licht voor het oprichten van het RK Schapenfonds.

De heren W. Hesp en W. van Niekerk gingen bij de veehouders infor-

Kerkmeester Antoon Pouw (1913-1993). RK Kerkmeester en veilingmeester.

meren hoeveel schapen zij zouden kunnen onderbrengen. Gevolg was dat nog in mei 1890 besloten werd tot de aankoop van 50 schapen die bij de boeren in het land werden bezorgd.

In mei 1891 bleek dat de opbrengst der Kollekte van de Relatriciën, tezamen met het weiden der schapen, gedurende het eerste jaar had opgebracht

fl 2.202,20 ½. De openbare veiling op 16 april 1891 vond plaats bij de RK uitbater Mollenkramer in het Amsterdamse Koffiehuys. Niet alle vijftig schapen werden verkocht. De opbrengst was fl 814,--. Het volgende jaar april kwam de katholiek Evers van het logement De Eendragt in aanmerking voor de openbare verkoping. Resultaat 35 schapen verwisselden van eigenaar en brachten totaal fl 546,-- op. Het derde jaar kwam de derde RK logementhouder, Maarten Vaars van de Wakende Haan, aan de beurt. Op het terrein van Vaars werden 36 schapen en een lam verkocht met een opbrengst van fl 639,--

Voor de rijke boeren was dit systeem geen probleem. Het aardige was dat ook de arme boeren, die doorgaans niet in staat waren om de kerk financieel te ondersteunen, op deze wijze hun bijdrage konden leveren. Met dit systeem was ook hun gemoedsrust onder controle. Opvallend is dat een flink aantal boeren van buiten de burgerlijke gemeente ook meededen. Want de RK boeren aan de Holendrecht en de Amsterdamsestraatweg in Weespercarspel behoorden ook tot de RK parochie Abcoude!

In de naoorlogse periode bestond er een schapencommissie. Hierin hadden oa Willem Buts en Antoon Pouw, kerkmeesters, zitting. Deze ontvingen van de penningmeester van het kerkbestuur een bepaald bedrag waarmee zij meest lammeren maar soms ook wel gecastreerde schapen, hamels, inkochten. Na de verkoop werd het bedrag vermeerderd met de "winst" weer teruggegeven aan penningmeester Krien Goes. De commissieleden zorgden voor de inkoop op

de veemarkt en de veiling van de lammeren. Gemiddeld was iedere boer goed voor zo'n twee gastschape. De commissie hield zich ook bezig met de verkoop van zg. droge schape. Parochianen konden nl ook een bedrag van fl 25,-- of een veelvoud hiervan, voor de aankoop van een schaap of meerdere schape ter beschikking stellen voor het schapenfonds. Hiermede kon dan de inkoop van de schape worden verhoogd. Sommige boeren gingen de lammeren na ontvangst direct schoonmaken en ontsmetten met lysol. Ze waren bang voor mogelijke besmetting van hun eigen dieren door ziekten. Zij hadden uiteindelijk niet zelf de schape op de markt bij een door hen vertrouwde handelaar gekocht!

Getuigenissen van na de oorlog spreken over het "uitzetten" van de schape in het voorjaar. Deze werden dan in het najaar verkocht. Als reden werd oa opgegeven dat ze voor de winter het land uit moesten. Zodra de sloten waren bevroren en er sneeuw op lag waren de schape niet meer in het perceel te houden. Opstallen was een brug te ver. De openbare verkoping vond plaats bij het Amsterdamsch Koffiehuis. Antoon Pouw trad dan als veilingmeester op. Het ging soms over wel 100 tot 200 schape. Bijna iedere boer droeg zijn "schaapje" bij. Op dezelfde dag werden ook de schape van de Hervormde gemeente verkocht. Dit vond plaats in de schuur bij de witte boerderij van Albers.

Het Schapenfonds zou nog heel lang bestaan en

nuttige diensten bewijzen voor de aanschaf van de aankleding in de kerk en later ter vermeerdering van het Armenfonds. De kerkbijdragen, die in 1971 door kardinaal Alfrink werden ingevoerd, betekenden het einde van de kerkschape. Iedere RK burger werd naar gelang zijn inkomen verzocht een percentage in de kerkkas te storten om op die manier de kosten te bestrijden.

Ook in de ons omringende dorpen zoals Vinkeveen, Wilnis en Mijdrecht was dit systeem bekend. Van Mijdrecht is bekend dat pastoor Van de Pavert zijn schape op Ameland liet weiden. Dat leverde hem zo af en toe nog eens een uitstapje op! Onze pastoors waren uit een ander hout gesneden.

Hiervoor memoreerden we al dat de Hervormde Gemeente ook het instituut kerkschape kende. Maar ook de Gereformeerde Kerk en zelfs een wijkzuster zou een schapenfonds hebben gehad. Over deze instellingen heeft schrijver dezes weinig boven water kunnen halen. Het Hervormde Schapenfonds zou nog wel na de oorlog hebben gefunctioneerd. En tenslotte; de Baambruggers hadden eveneens een Hervormd Schapenfonds en een Gereformeerd schapenfonds, maar daarover is helemaal niets meer bekend. Mocht iemand over deze "vergeten" fondsen nog materiaal hebben, aarzel dan niet en neem contact op met:

Wim Timmer
wtimmer1@cs.com

Wegwijzers naar het verleden. Arriaantje Loenen

Een van de plekken in de Dorpskerk van Abcoude die ons herinneren aan onze voorgangers in het dorp is het koor.

De koorvloer is voorzien van een aantal zeer fraaie grafzerken. Bij bezichtigingen in de kerk trekken deze veel aandacht. Tot op heden is er niet zoveel gepubliceerd over de personen die op de zerken staan vermeld.

Vast staat dat in het koor doorgaans de dorp-

selite werd begraven. Dat daarbinnen ook gradueringen waren is duidelijk waar te nemen. De graven van de Van Markens', de Goussets' en dominee Van Harlingen zijn duidelijk rijker van uitvoering dan die van de boerenelite. Uit deze laatste bevolkingsgroep willen wij er één uitlichten.

Ongeveer in het midden ligt een eenvoudige zerk met het opschrift:

De memoriesteen in het koor.

HIER ZIJN BEGRAVEN
 Arriaantje Loenen
 WEDUWE
 DIRK HOLLANDER
 EERTIJD'S WEDUWE VAN
 GERRIT VAN KASPEL
 EN HAAR ZOON
 PIETER VAN KASPEL
 GERRITSZOON
 UIT HAAR EERSTE
 HUWELIJK VERWEKT

Opvallend is dat er geen data staan aangeven. Maar hier zit het volgende verhaal achter.

Wie was Arriaantje Loenen?

Zij stamt uit een oud boerengeslacht dat oorspronkelijk uit de omgeving van Nieuw Loosdrecht stamt. De eerste Loenen treffen we aan in Abcoude met de doop van Jannetje Loenen op 21-08-1735, dochter van Eldert Loenen en Geertje Aardsz Versteeg. De moeder overleefde de geboorte niet, want zij wordt op 30-08-1735 begraven in de onze Dorpskerk. Eldert hertrouwt in mei 1737 met Trijntje Ariensz de Boer. Uit dit huwelijk spruiten nog 13 kinderen! Arriaantje is een van deze kinderen en wordt gedoopt op 12-04-1739 in Abcoude. Op 23-jarige leef-

tijd huwt zij op 06-06-1762 te Abcoude met de 30 jarige weduwnaar Gerrit van Caspel. Gerrit behoorde tot een welvarende boerenfamilie. Zijn oom Gerrit Sijmensch van Caspel en zijn broer Symen van Caspel waren schepen, zeg maar raadslid, van Abcoude de Wilhems gerecht. Na het overlijden van Gerrit van Caspel hertrouwt Arriaantje in 1767 te Weesp met Dirk Hollander.

Deze Dirk Hollander werd in 1734 in Wassenaar geboren en rooms katholiek gedoopt! Op zeker moment verklaarde hij tot de Gereformeerde kerk te behoren. In hoeverre dit iets te maken heeft met zijn huwelijk is niet bekend. Het echtpaar kreeg twee kinderen; Eldert en Trijntje. De eerste zou later in de dorpspolitiek een belangrijke rol spelen. Zijn zusje werd niet ouder dan tien jaar.

Arriaantje overlijdt in 1811 in Abcoude en wordt, zoals toen gebruikelijk was, in de Dorpskerk in een eigen graf begraven op het koor regel 6 nr 6. Het graf werd gemerkt met E.H. (Eldert Hollander)

Haar zoon Eldert maakt in 1855 zijn testament. Een van de vele bepalingen daarin is de volgende: *Daags na des testateurs overlijden zal een hardstenen Grafzerk moeten worden gelegd op het graf gelegen in het Koor van de Kerk van Abcoude op welk graf nu staat E.H. en in welk graf begraven zijn Ariaantje Loenen weduwe Dirk Hollander, eertijds weduwe van Gerrit van Kaspel en haar zoon Pieter van Kaspel Gerritszn, in haar eerste huwelijk verwekt.*

Zoon Eldert overleed op 07-12-1856 in de Vinckenbuurt in het Gein Noord. Conform het bovenstaande moet de zerk dus, de volgende dag, op 8 december in het koor zijn gelegd. De laatste die in de kerk werd begraven was Dirkje van Tol, oud vier jaar. Zij werd op oudjaarsdag 1828 begraven. Daarna werden alle doden op de RK begraafplaats en de Algemene Burgerlijke Begraafplaats, beiden aan de Kerkstraat, ter aarde besteld.

Vrijgezel Eldert was kennelijk zodanig aan zijn ouders verknocht dat zij resp. 66 jaar en 45 jaar na hun overlijden alsnog een gedenkteken kregen.

Wim Timmer
 wtimmer1@cs.com

Henry de Bosset, een vergeten Ambachtsheer hervonden.

Veel van onze lezers zullen het woord Ambachtsheerlijkheid en Ambachtsheer kennen. Hierbij wordt al snel gedacht aan de grafkapel die aan de oostzijde van de Dorpskerk in Abcoude is gebouwd. Maar wat houden genoemde begrippen nou eigenlijk in? Er is weinig gepubliceerd over dit onderwerp. Een vacantiereis naar Duitsland van de auteur confronteerde hem aldaar met een stuk Abcouder verleden.

Maar laten we eerst de genoemde begrippen eens nader bekijken.

Financiële nood van landsoverheden is van alle tijden. Begin 18^e eeuw hadden de Staten van Utrecht dringend behoefte aan meer geld. Zij bedachten een bron van inkomsten door de lagere jurisdictie van een aantal gerechten te gaan verkopen aan vermogende particulieren. Aan het uitvoeren van rechten waren ook weer inkomsten verbonden die voor een deel de aankoopssom van de Ambachtsheerlijkheid weer konden compenseren.

De eerste die deze rechten verwerft is Theodo-

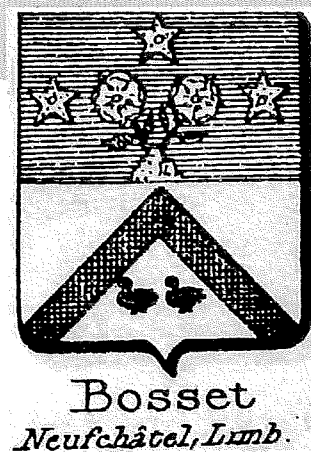
rus de Leeuw. Ja, die van de grafkapel. Hij koopt de Ambachtsheerlijkheid van Abcoude en Baambrugge op 23-04-1714 voor fl 20.400,- van de Staten van Utrecht. Een voor die tijd reusachtig bedrag. Wat

kreeg hij daar voor terug? Ten eerste aanzien. Hij mocht zich Ambachtsheer noemen. De benoemingen van predikanten, schoolmeesters, doodgravers, veerschippers, voorzangers in de kerk moesten aan hem worden voorgelegd en worden geautoriseerd. Voor ons gebied behoorden daar ook de inkomsten van de Dertiende Penning bij!

Het rechtsgebied omvatte zo ongeveer de voormalige gemeente Abcoude Baambrugge. Daarbij behoorde het gedeelte van Abcoude dat ligt aan de oostzijde van de Angstel omvattende het huidige Gein Zuid, de Stationsstraat, de Hoogstraat, de Molenweg en zo richting Loenersloot. De Ambachtsheerlijke rechten van het overige gedeelte van de huidige gemeente werd uitgeoefend door het Kapittel van St Pieter te Utrecht.

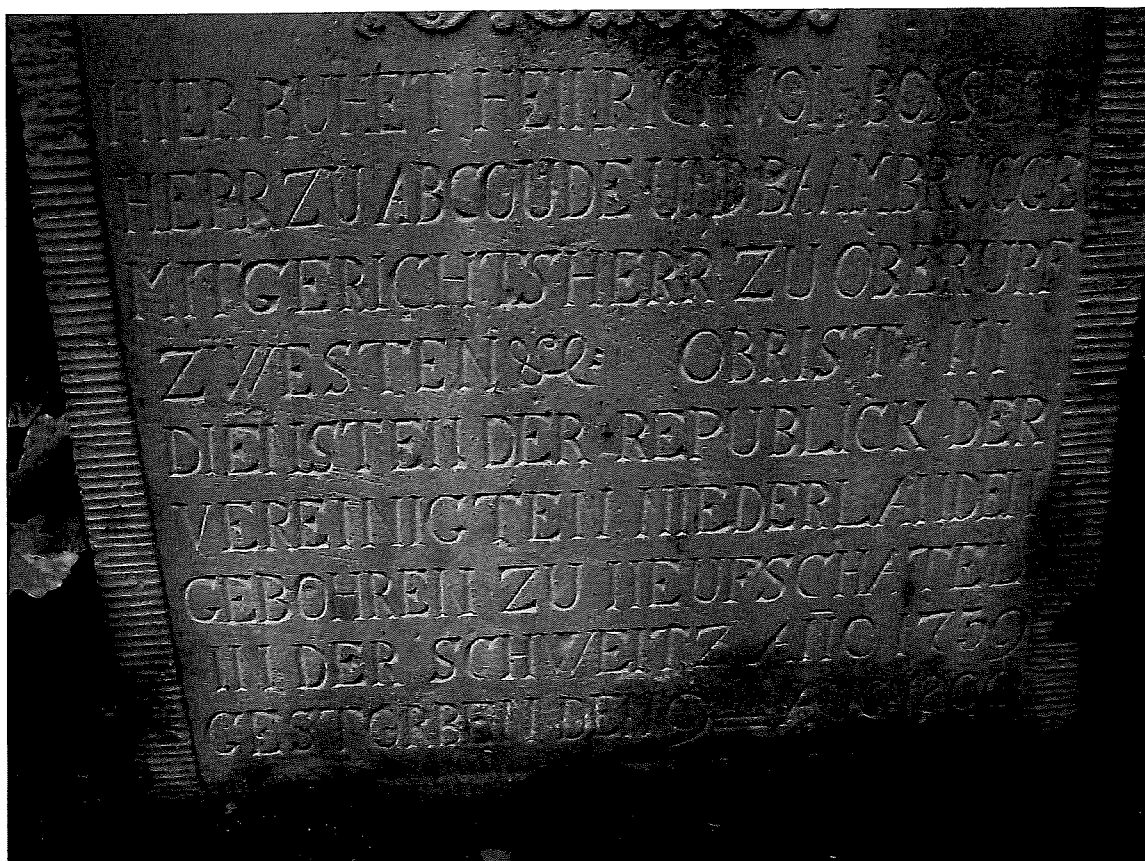
De bijl aan de wortel van de heerlijke rechten werd gelegd in 1795 maar begin 19^e eeuw kwam er definitief een einde aan dit fenomeen. De rechtsofvolgers van Theodorus de Leeuw waren de volgende personen.

	geb.	ges.	van	tot
Theodorus de Leeuw	1681	1744	1714	1744
Maria Slaars*	1689	1753	1749	1753
Mr Constantinus Le Leu de Wilhem	1729	1772	1753	1772
Maria Constantia van Berck**	1740	1814	1772	—
Henry de Bosset	1738	1800		
Jan de Wijs	1771	1809		

Het monumentje in de tuin.

De leesbare tekst op het monumentje.

geb. ges. van tot
Mr Willem Methorst 1786 – 1847
Casimir Georg Fredrik
Theodoor Timmerhans 1799 - 1864

Bedacht moet worden dat geen van deze Ambachtsheren/vrouwen hun domicilie in Abcoude of Baambrugge hebben gehad. Het waren stadse mensen. Van Henry de Bosset is bekend dat hij het Slot van Abcoude gebruikte als jachtslot. Archiefonderzoekers weten dat onze Ambachtsheerlijkheid vaak werd aangeduid met de toevoeging van de heer. Zo komen we vaak tegen de aanduiding Baambrugge de Leeuws gereg; Baambrugge le Leu's gereg, enz.

Over de levensloop van deze personen is weinig bekend. Van Theodorus de Leeuw is een vage afbeelding bekend afkomstig van een tot op heden niet traceerbaar schilderij.

Maar terug naar Henry de Bosset. Van hem is bekend dat hij werd geboren op 28-07-1738 in Neuchatel Zwitserland, kind van patricische ouders.

Voor het eerst komen we hem tegen in Den Haag waar hij op 29-10-1771 huwt met Cornelia Jacoba van Schuijlenburg. Op zeker moment huwt hij

voor de tweede maal en wel met de Utrechtse burgemeestersdochter Maria Constantia van Berck. Hij is dan *Colonel bij de Zwitserse garde in Den Haag*. Twintig jaar later testeert het echtpaar in Den Haag. Men schrijft dan:

Op huden den 23 junij 1791 compareerde voor mij Lambertus Sijthoff, notaris publicq bij den Hove van Holland geadmiteerd in 's Hage residierende, ter presentie van de nagemelde getuigen De Wel Ed Geb. Heer Henry Bosset, Heer van Oberurff, Zwesten, Wenzigerode en Leeuwenstein, Capiteijn van een compagnie onder het regiment Zwitserse Gardes, in Garnisoen alhier in 's Hage en Colonel bij de Infanterie ten dienst van deesen Staat. En de Hoog Wel Geboren Vrouw Maria Constantia Bosset, gebooren van Berck, Vrouwe van Abcoude en Baambrugge, bevorens douariere van den Hoog Geb. Heer Reinier Adriaan Willem Charles Grave van Heiden, egtelieden, woonende alhier

In Abcoude archieven wordt hij tot eind 18^e eeuw nog wel eens genoemd als er onroerend goed wordt verhuurd.

De geografische aanduidingen Oberurff, Zwesten, Wenzigrode en Leeuwenstein waren voor de auteur reden om eens in die richting te gaan

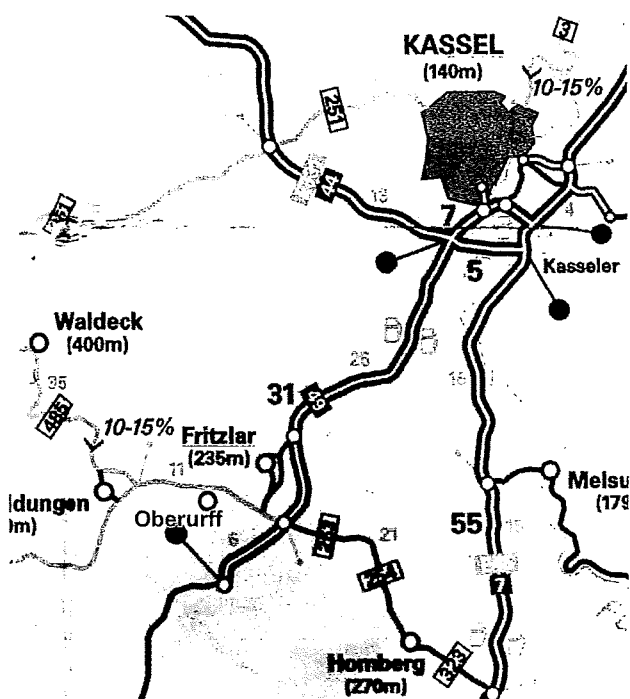
De tekst met de versiering en familiewapen.

zoeken naar een levensspoor van onze Henry.

In augustus 2007 vond ik een spoor in een tuin in klein dorpje ten zuiden van Kassel in Duistland. In het dorpje Oberurff trof ik een oude verlaten buitenplaats aan. De rentmeester van die buitenplaats was daar bezig met zijn werkzaamheden. Mijn vraag of de naam Bosset hem iets zei werd positief beantwoord. Loopt u maar met mij mee. En daar, tussen de rodondendronstruiken, trof ik een monumentje aan dat hierbij wordt afgebeeld. Onduidelijk is wat het is. Mogelijk een grafsteen die door latere eigenaren van het landgoed op een voetstuk een plaats heeft gekregen. De tekst laat evenwel niets te raden over. Daarop staat:

Hier ruehet Heinrich von Bosset Herr zu Abcoude und Baambrugge. Mitgerichtsheer zu Oberurf, Zwesten. Obrist in diensten der Republick der Vereinigten Niederlande geboren zu Neufchatel in der Schweiz Anno 1739. Gestorben den 9 Aug. 1800

Good old Henry/Heinrich eindelijk weer terug in ons Abcoude geheugen! Tot slot nog een oproep. Wie weet meer over deze figuur of waar zou een afbeelding zijn te vinden?

Ook zou er eens een gedegen onderzoek uitlopend in een publicatie over onze Ambachtsheerlijkheden moeten plaats vinden. Wie pakt de handschoen op?

- * 24-02-1749 De testamentair executeurs van Theodorus de Leeuw verkopen de rechten aan Maria Slaars, weduwe Constantinus Cornelis de Wilhem.
- ** Maria Constantia van Berck was gehuwd met Henry de Bosset. De huwelijksdatum is ons onbekend. In de periode 1772 tot 1810 worden zowel de namen Abcoude Bercks gerecht als Abcoude de Bosssets gerecht afwisselend gebruikt.

Wim Timmer
wtimmer1@cs.com